

Hei kaikille! Me olemme Savonian ammattikorkeakoulun opiskelijat Johanna Kiesiläinen ja Janita Riekkinen. Tämä on tekstiversio ETKO eli eläinterveyttä ja ekonomiaa hankkeen podcastista. Podcastien teemana on maatalouden kriisitilanteet. Olemme tehneet podcasteja Ideasta hankkeeksi-kurssin tiimoilta, joten tervetuloa tämän ETKO-hankkeen podcastin pariin.

Tällä podcastilla haastattelija Johanna Kiesiläinen ja haastateltavana Olli Ruoho Eläinten terveys Ry:ltä.

- Haastattelija:

-Kuka olet ja missä työskentelet?

- Haastateltava Olli Ruoho vastaa:

-Olen asiantuntijaeläinlääkäri Olli Ruoho ETT eli Eläinten terveys Ry:stä Seinäjoelta. Eläinten terveys ETT Ry on yhdistys, jonka jäsenenä on lähes kaikki meijerit, teurastamot ja munapakkaamot tässä maassa. Ohjastamme eläinten ja rehujen tuontia ja koordinoimme nautojen, sikojen ja siipikarjan terveydenhuoltoa sekä ylläpidämme terveydenhuollon seurantajärjestelmiä. Nautapuolella seurantajärjestelmänä Naseva ja sikapuolella Sikava. Minun tehtäväni tässä yhdistyksessä on tämmöinen tautisaneeraus konsultointi ja tarttuvien eläintautien riskienhallinta. Ihan tilatasolla ajateltuna salmonella ja muut tautisaneeraukset, mutta lähinnä se keskittyy salmonellaan. Viimeisen 15–20 vuoden aikana olen ollut paljon mukana salmonella saneerauksissa tässä maassa. Oikeastaan ns. ”korkeakoulu” tähän hommaan oli vuonna 2009 Raision salmonella S. Tennessee - tartuntaepidemia. Silloin kaksi prosenttia sika ja nauta tiloista sai salmonellapitoista rehua. Se tarkoitti kymmentä prosenttia tuotannosta, koska tartunnan saaneet tilat olivat niin suuria. Salmonella saneeraus konsultaatio kulminoituu näistä tapahtumista. Viime vuosina ollut isompia nauta-, sika- ja siipikarjatiljoja, joilla olen käynyt paikan päällä konsultoimassa salmonellatilanteessa. Yhdistyksen toimipaikka on Seinäjoki ja toimialueena koko maa. Viime aikoina nautapuolen työaluetta ollut Etelä- ja Keskipohjanmaa, Pohjois-Pohjanmaa, Ylä-Savo ja Etelä-Savossakin on tullut käytyä ja sika- ja siipikarja puolella Varsinais-Suomi ja Itäinen-Uusimaa.

Lisäksi olen myös yhdistyksen varatoiminnan johtaja ja tuotantoeläinten hyvinvointineuvottelukunnan puheenjohtaja tällä kolmivuotiskaudella.

- Haastattelija:

-Tällä podcastilla on tarkoitus saada asiantuntijan näkökulma eläintaudeista ja niiden aiheuttamista kriiseistä maataloudessa. Kertoisitko Olli millaisia kriisin aiheuttajia tarttuvat eläintaudit ovat?

- Haastateltava Olli Ruoho vastaa:

-Riippuu taudista, mutta tarttuva eläintauti vaikuttaa eläinten terveyden tilaan ja tilan tuotantoon sekä taloudelliseen tulokseen. Taudista riippuen eläintaudit aiheuttavat aina enemmän tai vähemmän kustannuksia. Jos tauti on viranomaisten toimesta vastustettava ja aiheuttaa tilalle rajoittavia määräyksiä esim. salmonella, se on alkuun tuottajalle shokki, kun saa tiedon todennetusta tarttuvasta eläintaudista omalla tilalla. Lainsäädännön mukaan eläimiä saisi lähettää teuraaksi myös

salmonella rajoitteiden alla olevalta tilalta, mutta teurastamot eivät ota vastaan eläimiä salmonella tilalta, koska pelätään teurastamon kontaminoitumista. Lainsäädännön mukaan salmonella tartunnan saaneelta tilalta tuleva liha pitäisi ohjata lämpökäsiteltäviin tuotteisiin, mutta niitä ei välttämättä löydy, joten teurastamot eivät vastaanota teuraseläimiä salmonella tiloilta. Eläviä eläimiä kuten välitys vasikoita salmonella tilalta ei saa myydä. Salmonellan saaneelta lypsykarjatilalta maito noudetaan reitin viimeisenä ja ohjataan lämpökäsiteltäviin tuotteisiin. Riippuu meijeristä, peritäänkö salmonella maidon käsittelystä lisäkustannuksia tilalta. Lähes kaikilla maidon- ja naudanlihan tuotantotiloilla on salmonellavakuutus, joka korvaa saneerauksesta aiheutuvia kustannuksia noin puolen vuoden ajan. Oletetaan, että tilanne saadaan hallintaan puolen vuoden aikana. Muut tarttuvat taudit esim. virusripuli, jotka eivät ole viranomaisten toimesta vastustettavia eläintauteja, mutta leviävät kohtalaisen helposti, saattavat aiheuttaa lypsykarjan rajun maitotuotoksen putoamisen. Tuotos saattaa pudota kolmannekseen normaalista. Tuotos palautuu usein muutaman viikon kuluessa pikkuhiljaa takaisin, mutta ei välttämättä yhtä korkealle tasolle kuin missä se alun perin oli. Tarttuvista eläintaudeista aiheutuu aina kustannuksia, ylimääräistä työtä ja henkistä stressiä.

- Haastattelija:

-Eläinlääkärinä olet Olli vierailut eläintautitiloilla, niin olisiko sinulla vinkkejä eri alan asiantuntijoille, kuinka heidän tulisi toimia ja suhtautua kriisi tilanteessa olevaan yrittäjään?

- Haastateltava Olli Ruoho:

-Näen asian niin, että tarttuva eläintauti on aina tuottajalle uusi asia. Tiedon tarve on valtava. Salmonellan ja muiden vakavien tautien suhteen tuottaja saattaa olla aluksi shokissa, joten annettu tieto ei välttämättä mene perille. Tuottajalle asiallisen tiedon tarjoaminen, kuunteleminen ja rinnalla kulkeminen alkuvaiheessa on tärkeää. Päivittelystä ei ole mitään hyötyä. Pikkuhiljaa voi alkaa johdattelemaan, kuinka tilanteesta pääsee eroon. Eri asiantuntijoiden ei pidä mennä toistensa "tontille". Annetaan eläinlääkintäviranomaisten hoitaa oma tehtävänsä ja muut viranomaiset hoitavat omat tehtävänsä, tietenkin yhteistyössä, mutta ei arvostella toisten toimintaa. Eläintauti on eläintauti ja se vaatii sen minkä se vaatii, että siitä päästään eroon. Joskus vaatii enemmän ja joskus vaatii vähemmän, mutta kyllä näistä tilanteista aina selvittää yhteistyössä.

- Haastattelija:

-Millaista apua kriisitilanteen kohdanneen yrittäjän kannattaa hakea ja millaista apua on tarjolla?

- Haastateltava Olli Ruoho:

-MTK:lla on Välitä viljelijästä-palvelu, josta voi saada ns. kuunteluapua ja akuutissa tilanteessa on mahdollista saada muutakin apua. Tilalle voidaan hankkia lomittaja esimerkiksi salmonellan suhteen. On mahdollista hankkia lisätyövoimaa tekemään saneeraustoimenpiteitä mm. puhdistuksia ja desinfiointeja. Eläintauti aiheuttaa tosi paljon ylimääräistä työtä ja stressiä. Täytyy välttää tilannetta, jolloin tuottaja väsy kuormituksen alla, koska silloin saneeraus ei onnistu. Tuottajan täytyisi pysyä tilanteen mukana toimintakykyisenä, joten tuottajan toimintakyvyn ylläpito on tärkeää eri tahoilta,

siksi tarjotaan henkistä apua. Tautitilanteissa kuten salmonellatilanteessa voi vakuutuksen piikkiin palkata tilalle lisätyövoimaa tai järjestää tuotantotilojen pesun puhdistusurakoitsijan toimesta. Yrittäjänä ei tarvitse tehdä kaikkea yksin. Saneerausta hoitavan eläinlääkärin rooli on koordinoita näitä asioita ja ohjata tuottajaa hakemaan apua oikeilta tahoilta. Tilanteesta johtuen tuottaja ei välttämättä ymmärrä tai näe itse ratkaisua tilanteesta eroon pääsemiseen.

- Haastattelija:

-Tilan hyvinvointi ja jaksaminen on usein vaakalaudalla tarttuvan eläintaudin kohdatessa. Miten tällaisen kriisitilanteen kohdannutta tilaa pystyy kannustamaan jaksamaan?

- Haastateltava Olli Ruoho:

-Kuunteleminen ja ratkaisujen etsiminen yhdessä tuottajan kanssa on tärkeä juttu. Olen sanonutkin tiloille, että aina näistä on selvitty yhteistyöllä. Joskus mennään ns. syvemmältä kuin joku toinen kerta, mutta aina näistä on selvitty. Tavallaan se on kuin valtamerilaiva eli se täytyy pitää oikeassa kurssissa. Useinkin on niin, että ulkopuolista neuvontaa tulee useilta tahoilta, vaikkakin se on hyvää tarkoitettavaa, niin ei välttämättä oikeaa. Täytyy pitää se ”laiva” oikeassa kurssissa ja johtaa sitä ”show’ta”. Tuottaja ei välttämättä itse siihen kykene, sillä hänen päässänsä saattaa pyöriä tilanteesta johtuen ns. ajatusten sekamelska. Pidetään johtotähti kirkaana mielessä ja tehdään niin kuin on sanottu niin kyllä siitä selvittää. Joskus siihen menee enemmän aikaa ja joskus vähemmän. Tuottajan rinnalla kulkeminen ja kuuntelu on tässä aika tärkeää.

- Haastattelija:

-Kun olet Olli vierailut näillä tiloilla, niin oletko huomannut, että onko tilan väen suhtautumisella vaikutusta tilan tulevaisuutta ajatellen?

- Haastateltava Olli Ruoho:

-Kyllä sillä on. Tietysti suhtautuminen riippuu tilasta, tilan tulevaisuuden suunnitelmista, tuotannosta ja lähtötilanteesta. Tilojen toimintakulttuureissa on selkeitä eroja. Toisilla tiloilla asiat tehdään hyvin ja niin kuin on sovittu. Joillakin tiloilla taas ns. lipsutaan erinäisistä syistä esim. ei jakseta tai ei välitetä. Keskimääräisen vakava suhtautuminen, että asiat tehdään, mutta pidetään kuitenkin huumori mielessä niin tästä selvittää ja jaksetaan tehdä. Jos suhtaudutaan hirveän vakavasti ja stressataan koko ajan jokaista asiaa ja pelätään utopistisiakin asioita, niin se voi johtaa väsymiseen, josta saattaa koitua ihan ”burnout” tilanne. Silloin tilanne pysähtyy kokonaan. Toisaalta joskus tuntuu, ettei ihmiset suhtaudu riittävän vakavasti. Ei ymmärretä minkä asian kanssa ollaan tekemässä, ennekuin vasta hetken päästä. Näissä saneerauksissa esim. salmonella on niin, että kun alussa rysäyttää kunnolla niin päästään nopeammin hyvään lopputulokseen. Jos aletaan varovasti sitkuttelemaan alkuun ja säästellään eläimiä, putsataan vaan vähän sieltä ja täältä ja tartunta vain leviää, niin se johtaa helposti pitkittyneisiin saneerauksiin. Paras on keskimääräisen vakava suhtautuminen, ei liian vakavasti, mutta toisaalta ei hirveän lepsustikaan.

- Haastattelija:

-Monesti kriisitilanteessa olevalla tilalla saattaa olla mm. tunnemyrskyjä kriisin seurauksena. Miten tiloilla suhtaudutaan viranomaisten vierailuihin ja millaista vastaanottoa asiantuntijat kohtaavat?

- Haastateltava Olli Ruoho:

-Sieltä tulee hyvin monenlaista vastaanottoa. Meidän yhdistyksemme on tällainen meijereiden, munapakkaamoiden ja teurastamojen omistama yksityinen yhdistys, niin minä en ole viranomainen. Minä menen auttamaan tiloja sen jälkeen, kun viranomainen on tilalla jo käynyt ja kenties vienyt tilalle jo viestin tilanteesta. Usein tiloilla tulee vastaan shokkireaktio. Jotkut kieltävät tilanteen kokonaan ja saattaa tulla jonkinlaisia vihareaktioitakin. Aika usein näissä eläintautiasioissa tulee kysymys, että mistä tämä tauti on meille tullut. Vastausta kysymykseen pohditaan, mutta välttämättä sitä ei saada selville. Se on aika puhuttava ja joskus aika raskaskin asia, johon pitää suhtautua niin, että tämä nyt on näin ja tämän kanssa eletään ja tästä päästään eroon. Yleensä ihmiset suhtautuvat ihan asiallisesti. Alussa voi tulla jonkinlainen purkaus, mutta kun päästään ns. asian päälle ja katsotaan asioita eteenpäin, niin suhtautuminen on yleensä asiallista. Se edellyttää viranomaispuolelta asiallista suhtautumista ja kuuntelua. Ei saa provosoitua, kun provosoidutaan. Asiat asioina.

- Haastattelija:

-Millaisena Olli näet tulevaisuuden eläintautien aiheuttamien kriisitilanteiden suhteen? Vakavoituuko vai ovatko määrät kasvussa?

- Haastateltava Olli Ruoho:

-Tilakoko kasvaa ja tilat laajentavat ja ne käyvät eläinkauppaa. Tilojen välillä on toimintaa mm. koneysteistöä ja yhteistoimintaa. Mahdollisuus tautien leviämiseksi on kasvanut tilojen välisen yhteistyön ja eläinkaupan kautta. Lukumäärällisesti ainakaan salmonellan osalta tautimäärät eivät kasva. Jos puhutaan muista nautataudeista esim. kryptosporidioosista, niin se on levinnyt viime vuosina kovasti. Viimeisten kymmenen vuoden aikana mykoplasma povistartunta on levinnyt ja pälvisiisakin levinnyt ehkä jonkin verran eläinkauppojen mukana. Kun tilat alkavat olla isoja, on ihan eriasia saneerata kolmeakymmentä lehmää parsinavetassa kuin kolmea- tai kuuttasataa lehmää robottipihatossa tai karusellipihatossa. Nämä keissit alkavat olla niin suuria, että se aiheuttaa paitsi tuottajalle niin alueen eläinlääkäreille ja muille asian kanssa toimijoille paljon lisää työtä. Jos ajatellaan esim. näyttöön ottoa salmonella tilalta, niin se on jo fyysisenä työnä sellainen, ettei kunnan praktikko selviä siitä yksin ilman lisätyövoimaa. Lisätyövoima tulee järjestää tavalla tai toisella. Tällaisessa tilanteessa tulee apuun kuntien yhteistoiminta-alueilta useita eläinlääkäreitä, jotka pystyvät sinne samanaikaisesti jalkautumaan ja joku muu hoitaa sinä aikana ne kiireelliset tapaukset. Tämä johtaa myös siihen, että kun tilojen koko kasvaa ja vahinko koko kasvaa, niin vakuutusyhtiöt alkavat olla entistä kiinnostuneempia tilanteiden ennaltaehkäisystä ja kustannuksista. Siinä tullaan siihen että, tiloja aletaan riskiluokittelemaan tautisuojausten ja

tautiriskien suhteen. Sillä saattaa olla jatkossa vaikutusta vakuutusmaksuihin. Sikapuolella tällaista riskiluokittelua jo tehdään. Nautapuolella ei ole oikeastaan muita riskiluokituksia kuin salmonella, mutta uskoisin että sillekin puolelle on tulossa tällainen riskiluokittelu.

- Haastattelija:

-Onko tilojen määrän vähenemisellä ja tilakokojen kasvulla vaikutusta eläintautien ilmaantumiseen?

- Haastateltava Olli Ruoho:

-Tilakoon kasvulla on vaikutusta. Iso tilahan ei sinällään ole sen isompi riski taudeille. Joukko pienempiä tiloja voi olla jopa isompi riski, koska on todennäköistä, että pienten tilojen välillä on eläinliikennettä esim. välitys vasikat. Esimerkkinä 40 vasikan vasikkakasvattamo, jonne jokainen vasikka tulee eri tilalta. Riski esim. hengitystietulehdusten esiintymiselle on suurempi verrattuna siihen, että vasikoita tulisi aina vain kahdelta samalta tilalta ja aina samaan kasvattamoon. Tilan laajentumisvaiheessa ostetaan eläimiä ja uuden eläinaineksen hankinta tulisi suunnitella hyvin. Laajennusta ei aina pystytä toteuttamaan pikkuhiljaa omasta karjasta lisäämällä vaan joudutaan ostamaan eläimiä. Joskus on käynyt niin, että on ostettu tartunnallisia sorkkatulehduksia, pälvilsaa ja hengitystietulehduksia. Vain salmonella pystytään tutkimaan ulostenäytteistä. Vakuutusehdoissa vaaditaan, että tiloille ostettavilla tai siitettävillä maidontuotantoon tarkoitetuilla eläimillä täytyy olla alle kaksi kuukautta vanha salmonella tutkimustulos. On tapauksia, jolloin on ostettu salmonellaa, kun ei ole tutkittu eläimiä. Ne ovat kuitenkin tosi harvinaisia tapauksia. Enemminkin on näitä muita tauteja, joita ei pystytä tutkimaan ja jotka edellyttäisivät pitkäaikaista seurantaa lähtötilalla. Tällaisia tapauksia on tullut, että laajentavilla tiloilla on jonkun ajan kuluttua puhjennut esim. pälvilsa. Tauti on todennäköisesti tullut jonkun ostoeläimen mukana, mutta ei ole ollut vielä ostohetkellä havaittavissa.

- Haastattelija:

-Kertoisitko tähän loppuun kolme vinkkiä tilallisille, kuinka kriisitilanteessa kannattaa toimia?

- Haastateltava Olli Ruoho:

-Apua kannattaa hankkia ja olla yhteydessä asiantuntijoihin, eläinlääkäreihin ja ETT:hen, koska meiltä saa konsultaatio apua tarttuvien eläintautien suhteen. Kannattaa selvittää vakuutusturva ja olla yhteydessä vakuutusyhtiöön. Jos tilanne näyttää siltä, että tilalla tarvitaan oikeasti lisätyövoimaa, niin kannattaa hommata sitä ajoissa, ettei joudu tilanteeseen, kun oma jaksaminen ei enää riitä. Se voi johtaa siihen, ettei enää nähdä tietä ulos siitä tilanteesta. Ette joutuisi umpikujaan ja saneeraus pitkittyisi. Vakuutuksissa on korvauksilla tietty takaraja, joten saneeraus täytyy saada toteutettua tietynä aikana. Pidetään huoli, että pysytään määräajan puitteissa. Esim. salmonellavakuutuksissa korvataan puoli vuotta puhdistus- ja desinfiointi ainekustannuksia ja ylimääräistä työtä jne. Pysytään määräajanpuitteissa ja ryhdytään kohtalaisen rivakasti toimeen. Toimitaan niin, ettei levitetä tartuntaa. Esimerkiksi salmonellan suhteen on viranomaisten tehtävänä ilmoittaa tartunnasta meijerille, teurastamolle, rehutehtaalle, keinosiementäjälle ja lomatoimen johtavalle lomittajalle. Tuottajan tehtäväksi jää ilmoittaa kaikille muille tahoille, jotka tarvitsevat tiedon tarttuneesta

taudista ollakseen levittämättä sitä tartuntaa. Siinä kannatan avoimuutta. En tarkoita, että kannattaisi Facebookiin laittaa, vaan kertoa se suoraan. Moni tuottaja on tehnyt niin, että ensin on vedetty tilanteesta henkeä ja sitten soitettu kaikki naapurit läpi ja kerrottu tilanteesta. Sen jälkeen asia on yleisessä tiedossa ja voidaan toimia eikä tarvitse asiaa salailla. Nämä tiedot leviävät kuitenkin. Ei jäädä ns. tuleen makaamaan vaan hankitaan apua. Asiantuntijoiden ja sidosryhmien tehtävä on ohjata tuottajaa oikean avun piiriin, jos sitä ei muuten löydy. Alkuvaiheessa hyvä toimia kohtalaisen rivakoilla toimenpiteillä. Joskus on jopa käynyt niin, kun on tosi innokkaasti pesty alkuvaiheessa navettaa ja siten levitetty tartuntaa vaan lisää, niin on väsytetty itsensä siinä samalla. Se ei ole hyvä juttu, vaan tulisi toimia järkevästi. Kysytään apua ja neuvoa siihen mikä olisi järkevä toimenpide jo heti alkuvaiheessa. Mietin, mitkä olisi kolme toimenpidettä tarttuvien tautien ennaltaehkäisyksi. Nautatilojen kohdalla, kun ajatellaan salmonellan torjuntaa, niin kyllä haittaeläinten torjunta ja rehuvarastojen suojaus on kaikkein tärkein juttu. Suurin osa todennetuista salmonella tartunnoista on ympäristöstä peräisin eli linnut tai jyrivät ovat päässeet kontaminoimaan rehuvaraston tai ruokintalaitteen, ja sitä kautta salmonella tartunta on sitten tullut tilalle. Näiden muutaman vuoden aikana on todettu salmonellaa 20–30 nautatilalla per vuosi. Suomessa aiemmin salmonellaa todettu 5–10 nautatilalla. Salmonella tapaukset ovat lisääntyneet. Viime vuosi ei ollut niin hurja kuin edellinen vuosi, jolloin oli 32 salmonella tilaa. Rehuvaraston suojaus ja haittaeläintorjunta on tärkeää. Yksi tärkeä seikka on myös henkilösuojaus. Huolehditään, että tautisulku on asianmukainen. Kun mennään tuotantotiloihin, on tilan tarjoamat vaatteet ja jalkineet. Toinen seikka olisi se, että urakoitsijat tulisivat tiloille puhtailla koneilla. Lannanlevityksestä kysytään usein. Näkemys on se, että lannanlevityslaitteiston tulisi olla sen verran puhdas, ettei siitä putoa toisen tilan lantaa seuraavan tilan piha-alueelle, josta se voi kulkeutua navettaan. Jos naapurin peltoon joutuu yksittäinen salmonellabakteeri, niin siinä ei käy kuinkaan. Kyllä se siellä nujertuu. Tietysti eläinkaupan riskinhallinta, eli kun ostetaan pitoeläimiä esim. laajentavalle lypsykarjatilalle, niin olisi selvitettävä lähtötilan tautitilanne. Olisi hyvä käyttää terveystodistuksia ja tehdä salmonella tutkimuksia, eikä ostaa ns. sikaa säkissä ja tauteja tilalle, vaikka kyseessä olisikin vähän parempaakin jalostuseläinainesta. Mietitään asioita vähän pidemmällä, että mitä se tarkoittaa, jos tilalle sieltä kuitenkin jotain tarttuvaa tautia tuo.

- Haastattelija:

-Kiitos Ollille haastattelusta ja kiitos mielenkiinnostanne. Oikein mukavaa päivänjatkoa!